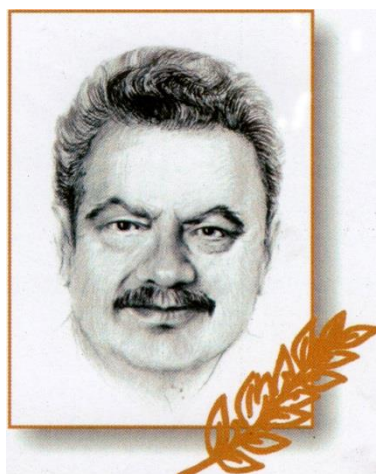

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Філологічний факультет
Кафедра української мови імені професора К. Ф. Шульжука

ЛІНГВІСТИЧНІ СТУДІЇ МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ

Збірник наукових праць

Випуск 13

Рівне – 2023

УДК: 81. Л 59
ББК: 81.2 Укр.

Затверджено до друку вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 10 від 28 вересня 2023 року)

Рецензенти:

Лесюк М. П., доктор філологічних наук, завідувач кафедри слов'янських мов Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника;

Ніколасенко Л. І., кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник відділу слов'янських мов Інституту мовознавства імені О. О. Потебні;

Деменчук О. В., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри романо-германської філології Рівненського державного гуманітарного університету.

Редакційна колегія:

Адах Н. А., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ (*заст. гол. ред.*);

Архангельська А. М., докт. філол. н., професор кафедри славістики (секція україністики) Університету ім. Ф. Палацького в Оломоуці (Чеська Республіка);

Вокальчук Г. М., докт. філол. н., професор кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ;

Вокальчук Є. Л., канд. пед. н., доцент, завідувач навчально-методичного кабінету Рівненського економіко-технологічного коледжу НУВГП;

Волос Н. П., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ (*гол. ред.*);

Гаврилюк Н. В., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ (*заст. гол. ред.*);

Кірілкова Н. В., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ;

Кузьмич О. О., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ;

Максимчук В. В., канд. філол. н., доцент, завідувач кафедри української мови і літератури НУ «Острозька академія»;

Медведь В.В., здобувач ступеня в/о PhD кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ;

Мороз Л. В., канд. філол. н., професор, завідувач кафедри іноземних мов РДГУ;

Ніколайчук Г. І., канд. пед. н., професор, декан філологічного факультету РДГУ;

Ричагівська Ю. Є., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ (*заст. гол. ред.*);

Совтис Н. М., докт. філол. н., професор, завідувач кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ;

Шкарбан Т. М., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ.

Л 59 **Лінгвістичні студії молодих дослідників**: Збірник наукових праць. Рівне : РДГУ. Вип. 13. 2023. 226 с.

До збірника увійшли статті студентів і магістрантів, аспірантів, кандидатів і докторів філологічних наук. У працях розглянуто актуальні питання граматики сучасної української мови, лексикології, неології, лінгводидактики.

Для викладачів, аспірантів, студентів-філологів, учнів шкіл.

Відповідальна за випуск – канд. філол. наук, доцент Н. П. Волос.

Видання здійснено в межах наукового проєкту кафедри української мови імені професора К. Ф. Шульжука Рівненського державного гуманітарного університету «Лінгвістичні студії молодих дослідників».

Кулик Ірина

(Науковий керівник – Вокальчук Г.М., доктор філологічних наук, професор)

НЕОЛОГІЯ СУЧАСНИХ ПОЕТІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

У статті здійснено структурно-семантичний аналіз та лексикографічну інтерпретацію авторських лексичних новотворів поетів української діаспори. Проаналізовано основні аспекти дослідження неологічної лексики, здійснено лексико-семантичну характеристику новотворів, виявлено найбільш продуктивні частиномовні класи інновацій поетів.

Ключові слова: *авторський лексичний новотвір, інновація, лексико-семантична група, мовотворчість, неологія, okazionalizm, поезія української діаспори, семантика, частиномовний клас.*

In the article the structural-semantic analysis and lexicographic interpretation of the author's lexical innovations of the poets of the Ukrainian diaspora are carried out. The main aspects of the study of neological vocabulary are analyzed, the lexical-semantic characteristics of new works are carried out, the most productive part-of-speech classes of poets' innovations are revealed.

Key words: *author's lexical innovation, innovation, language creation, lexical-semantic group, neology, occasionalism, part-of-language class, poetry of the Ukrainian diaspora, semantics.*

Процес розвитку та функціонування мови відзначається активним поповненням лексики. У мові відображаються суспільні процеси, рівень розвитку соціальної сфери, політики, науки, культури, а тому творення нових слів є необхідним. Виникнення нового предмета чи явища супроводжується процесом номінації, що здійснюється кількома шляхами – запозиченням слова

з іноземної мови, переосмисленням значення певної лексеми або ж створення нового поняття. Нові слова, як відомо, можуть з'являтися у мовленні будь-якого мовця, але найбільшу увагу науковців привертає словотворча практика поетів, оскільки саме поетичне мовлення є тим джерелом різноманітних мовних інновацій, які увиразнюють, надають експресивності та барвистості авторському мовленню, що допомагає читачеві краще усвідомити й відчувати серцем те, що хоче передати автор. Такі слова називають авторськими лексичними новотворами (далі – АЛН).

XX ст. відзначається активним створенням авторських інновацій у творчості різних письменників. Наше дослідження присвячене аналізу поетичного доробку поетів-емігрантів, які продовжують традиції своїх попередників. Літературні напрацювання цих поетів є неоціненною джерельною базою для досліджень не лише високохудожніх зразків поезії, а й оригінальних новотворів.

Незважаючи на те, що наприкінці XX ст. індивідуально-авторська неографія виокремилася в самостійну дисципліну, і на сьогоднішній день є багато досліджень різних аспектів словотворчої практики, у лінгвістичній науці немає ґрунтовних розвідок, присвячених аналізу індивідуально-авторських новотворів, зафіксованих у словнику поетів, які емігрували. Аналіз причин появи авторських інновацій поетів дасть змогу виявити особливості розвитку художньої мови в еміграції.

Актуальність дослідження зумовлена увагою до словотворчості кожного поета, який відіграє важливу роль у розвитку літератури, збагаченні поетичного словника новими індивідуально-авторськими номінаціями. Дослідження авторських лексичних новотворів є важливою лінгвістичною проблемою, оскільки має вагоме значення під час опису ідіостилю кожного письменника, а також під час виокремлення головних тенденцій і перспектив поповнення лексичного складу мови.

Мета роботи полягає в структурно-семантичному, словотвірному аналізові та лексикографічній інтерпретації АЛН поетів.

Джерельною базою дослідження обрано поетичні збірки Лідії Палій «СОН–КРАЇНА» [9], Алли Косовської «Бабине літо» [6], Леоніда Полтави «Біла трава» [10], Лариси Мурович «Піонери Святої Землі» [8], Володимира Скорупського «Айстри невідцвілі» [11], Світлани Кузьменко «ВІЧНИЙ ПРОРОСТЕНЬ» [7], Олександри Черненко «Паломник» [12], другий том поезії Олекси Гай-Головка [5].

У поетичній мові досліджуваних авторів виявлено близько 200 лексичних інновацій різних частиномовних класів: іменники (*зоря-полин, світлосмужечка, ніжноквіт, очі-блискавки, регіт-грім, чужинник, Сон-Країна, хмаринка-веснянка* та ін.), прикметники (*прозоро-ніжний, творчоокий, журноокий, кровоненаситний, лівоблудний, мудролукавий, чужедушний, пільмяний, потойсвітній, честивий* та ін.), дієслова та їхніх форм (*пити-їсти, потворніти, ридати-умлівати, приємлити, розгордитись, снажити, почахлий* та ін.), прислівники (*многослізно, ясноніжно, вніч, впарі, потойбік, щомент* та ін.). Найуживанішими є іменники та прикметники, що загалом характерно і для словотвору. У текстах досліджуваних поетів не засвідчено оказіональних займенників та числівників. Це пояснюється тим, що зазначені частини мови формують чи не найдавніші лексико-граматичні базові номінативні одиниці у будь-якій мові, і поповнити шар таких найменувань новотворами з прозорою семантикою є завданням надскладним.

Іменникові новотвори в поетичному доробку поетів української діаспори репрезентовано такими лексико-семантичними групами (ЛСГ):

Назви стану навколишнього середовища: *весніння, золотінь, свіж, тишинь* тощо.

Назви дій, процесів, їхніх результатів: *зрін, пробудність, сколих, людобій* та ін.

Назви осіб: *людина-владар, жінка-чоловік, матір-козачка, сокіл-брат, розбійники-поети, різник-грузин, москвин-кат* та ін.

Назви конкретних предметів: *гранд-арабеска, згребля, зірка-транспарент, півстанок, книжилища* та ін.

Назви природних явищ: *легіт-вітер, блиск-грім, вітерець-пустун, громо-блискавиця* та ін.

Назви рослин та їх частин: *ніжноквіт, кущ-купина, чудо-зілля, буй-віття, жар-квіт, зело-ряст* та ін.

Найчисленнішу групу формують АЛН, що позначають явища природи та рослини (і їх частини). Меншою кількістю одиниць репрезентовано ЛСГ АЛН, що номінують дії, процеси та їхні результати, літературні й мистецькі поняття, представників фауни тощо. Поодинокими інноваціями представлено АЛН на позначення водойм, фізіологічного стану особи, просторових понять.

Менш репрезентативним частиномовним класом у поетичному доробку поетів української діаспори є прикметники. У художньому мовленні вони зазвичай увиразнюють текст, відтворюють навколишній світ яскравіше, образніше. Суттєву роль у зображенні статичних ознак денотатів відіграють авторські прикметникові новотвори.

У художніх текстах поетів виявлено складні номінації, в основу яких покладено такі ознаки денотатів:

1) зовнішні особливості об'єкта: *саяноокий (про козака), біловітий (про сад), розвогнений (про пожежу), червоношкурый (про людину), вируділий (луг), висторчне (гілля), п'ятиголовий (про змію)* та ін.,

2) звукові властивості: *дзвінкомовний, громоударний, немногомовний* тощо,

3) почуття, емоції: *мстиво-лукавий, честивий, мудролукавий, кровоненаситний* тощо,

4) колір, відтінок кольору: *злотньо-синій, сімбарвний, синьо-рижый, прозоро-ніжний, прозоро-ясний, рожево-фіолетний, зореносто-голубий* тощо.

АЛН-дієслова характеризуються високою інформативністю, що зумовлено їхніми значенневими особливостями. Такі утворення збагачують семантику речення, і, отже, підсилюють експресивність усього висловлювання.

З-поміж усього корпусу новотворів-дієслів у словнику поетів української діаспори можна виокремити лексико-семантичні групи одиниць зі значенням:

1. Витворювати характерний звук: *дзвонити-грати, шавчити* тощо,
2. Виконання конкретної фізичної дії: *врізьбити, занерухомити, приємлити, розгорбитись, вміцнити, зфіксувати, пити-їсти* тощо.

Аналізовані АЛН демонструють необмежений потенціал мови, динамічність її словникового складу. Уведення в науковий обіг нового лексичного матеріалу потребує насамперед його ретельної систематизації, зокрема лексикографічного опрацювання. Із цією метою здійснено спробу словникового представлення АЛН згідно з теоретичними засадами лексикографування неолексем, опрацьованими свого часу Г. М. Вокальчук [3]. Пропонуємо фрагмент зведеного словника АЛН поетів діаспори:

Висторчний, прикм., *Відходить літо, осінь сум пряде. / Ні маків, ні волошок серед лану, / Гілля костисте, висторчне, худе, / Для птах і бур бідніє на приману.* [ВС1:35]

Відводнити, дієсл., *На вітер навіть залягла хандра, / І верби похилились з жалю сиві, / Вода несла нам відповідь Дніпра / У шепотінні хвиль, що йшли в припливі: // Це кинув янгол нам зорю-полин, / Щоб пригадати вічного всім Духа, / Щоб не відрікся батьківщини син, / Щоб серце не відводнила посуха.* [О.Черненко1:67]

Війний, прикм., *На Божого світу безкрайї палітрі, / Над віттям дерев, на ледь війному вітрі / Так чітко-пречітко побачила я: / Спокійна душа пропливала душа.* [СК1:13]

Вільний-невільний, прикм., *Кожне життя – як вітрильник у морі. / Вільне-невільне в безкраїм просторі. / Вільне-невільне на волі в неволі. / Кожний-прекожний в тенетах у долі.* [СК1:35]

Словотворчість поетів діаспори засвідчує мовну самобутність українців, глибоке усвідомлення авторами особливостей національного менталітету і його віддзеркалення в мовно-поетичній картині світу.

Література

1. Адах Н. А. Авторські лексичні новотвори Василя Барки: (семантико-дериваційний та лексикографічний аспекти). Рівне : Видавництво Олега Зеня, 2007. 136 с.
2. Адах Н. А. Семантика індивідуально-авторських кольороназв у поетичній мові Василя Барки. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія». Випуск 10. 2008. С. 3–10.
3. Вокальчук Г. М. Авторський неологізм в українській поезії ХХ століття (лексикографічний аспект) ; за ред. А. П. Грищенка : [монографія]. Рівне : Науково-видавничий центр «Перспектива», 2004. 524 с.
4. Вокальчук Г. М. Авторські лексичні новотвори в українському поетичному словнику ХХ століття з погляду статистики. *Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Семантика мови і тексту»*. Івано-Франківськ : Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2006. С. 46–47.
5. Гай-Головко О. Поетичні твори в трьох томах : [поезії]. Торонто : НОВІ ДНІ, Т. 2, 1978. 220 с. **ОГ1**
6. Коссовська А. Бабине літо : [лірика]. Нью-Йорк : Видавництво «Карби», 1966. 72 с. **АК1**
7. Кузьменко С. ВІЧНИЙ ПРОРОСТЕНЬ : [поезії]. Торонто, 1981. 64 с. **СК1**
8. Мурович Л. Піонери святої землі : [поезії]. Торонто : Видавництво «Світання», 1969. 64 с. **Л.Мурович1**
9. Палій Л. СОН-КРАЇНА : [поезії]. Торонто, 1994. 68 с. **Л.Палій1**
10. Полтава Л. Біла трава : [поезії]. Філядельфія : Видавництво «Америка», 1963. 24 с. **Л.Полтава1**
11. Скорупський В. Айстри невідцвілі : [поезії]. Торонто, 1972. 56 с. **ВС1**
12. Черненко О. ПАЛОМНИК : [поезії]. К. : АТ «Обереги», 1993. 160 с. **О.Черненко1**

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1

ДИНАМІКА ГРАМАТИЧНОГО ЛАДУ УКРАЇНСЬКОЇ ТА
ІНШИХ СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ

Волос Наталія, Воробієвська Яна. ОСОБЛИВОСТІ СИНТАКСИЧНО-СТИЛІСТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ МОВИ ТВОРІВ ІРЕНИ КАРПИ.....	4
Гуменюк Яніна. ЗВЕРТАННЯ У ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ ПАВЛА ГІРНИКА.....	13
Дубенчук Аліна, Мельник Наталія. СКЛАДНОПІРЯДНЕ РЕЧЕННЯ В МОВОСТИЛІ ЮРІЯ ВИННИЧУКА: СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА.....	21
Саджайя Діана. ПОВТОР ЯК СИНТАКСИЧНО-СТИЛІСТИЧНА ДОМІНАНТА В ПОЕЗІЇ ВАСИЛЯ СТУСА.....	27
Шкарбан Тамара, Сачковська Юлія. СИНТАКСИЧНІ ПАРАМЕТРИ ПРОЗИ ДАРИ КОРНІЙ.....	34

РОЗДІЛ 2

ЛЕКСИЧНА СИСТЕМА МОВИ В ЇЇ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКАХ ТА ІНДИВІДУАЛЬНИХ
ВИЯВАХ

Бортнік Віра. ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ НАЗВ ОСІБ ЧОЛОВІЧОЇ І ЖІНОЧОЇ СТАТІ В МОВІ СУЧАСНИХ МЕДІА.....	44
Веремчук Ольга. ОСОБЛИВОСТІ СТИЛІСТИЧНОЇ ТРАНСПОЗИЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ.....	49
Власюк Іванна. АНАЛІЗ ІСТОРІЇ БЛІНГВІЗМУ В УКРАЇНІ ТА ВПЛИВ ІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ НА ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ СИТУАЦІЇ.....	56
Володько Анастасія. МЕТАФОРА В ПІСЕННИХ ТЕКСТАХ АНДРІЯ КУЗЬМЕНКА.....	64
Дячук Вікторія, Шкарбан Тамара. ЕМОЦІЙНО ЗАБАРВЛЕНА ЛЕКСИКА ЯК ОЗНАКА ІДЮСТИЛЮ ОКСАНИ ЗАБУЖКО.....	70
Кравець Євгенія. ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АВТОРСЬКОГО СТИЛЮ М. ВІНГРАНОВСЬКОГО (НА МАТЕРІАЛІ ПОВІСТЕЙ «СІРОМАНЕЦЬ», «ПЕРВІНКА», «КІНЬ НА ВЕЧІРНІЙ ЗОРІ»).....	76
Кузьмич Оксана, Муляр Тетяна. СТИЛЕТВІРНА Й ТЕКСТОТВІРНА РОЛЬ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИКИ В РОМАНІ В. ЛИСА «СТОЛІТТЯ ЯКОВА».....	83
Лясковська Аліна. ПЕРЕКЛАДИ ТВОРІВ С. ЛЕМА УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ....	92

Ричагівська Юлія, Захарчук Ольга. ХУДОЖНІ ФУНКЦІЇ ДІАЛЕКТИЗМІВ У РОМАНІ ВАСИЛЯ ШКЛЯРА «ТРОЩА».....100

Совтис Наталія, Цапук Ангеліна. ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ «ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ» У ХУДОЖНЬОМУ ОСМИСЛЕННІ ТЕМИ ВІЙНИ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРЧОСТІ ЛІНИ КОСТЕНКО).....105

Стельмах Антоніна. ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ ЯК НАУКИ.....117

Шершун Богдана. ХУДОЖНІСТЬ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ ЯК ДЖЕРЕЛО СТИЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....124

РОЗДІЛ 3

НЕОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИЙ І ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ВИМІРИ

Адах Наталія, Котович Мар'яна. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИХ ІМЕННИКІВ ПАВЛА ВОЛЬВАЧА.....139

Вокальчук Євген, Парницька Ірина, Хом'якова Марта. МАТЕРІАЛИ ДО «СЛОВНИКА УКРАЇНСЬКОГО СПРОТИВУ (НЕОЛОГІЯ ДОБИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ 2014–2023 РОКІВ)».....147

Дрегель Тетяна. НЕОЛОГІЗМИ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ І КЛАСИФІКАЦІЇ.....156

Кулик Ірина. НЕОЛОГІЯ СУЧАСНИХ ПОЕТІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ.....163

Лобач Валерія. НЕОЛОГІЗМИ ДОБИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ 2014–2023 РОКІВ...169

Нагорна Юлія. СЛОВОТВІРНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИХ НОВОТВОРІВ У ТЕКСТАХ УКРАЇНСЬКОЇ ПОСТМОДЕРНОЇ ПРОЗИ.....179

Нивчик Зоряна. ЛЕКСИКОГРАФІЧНИЙ ОПИС НЕОЛОГІЗМІВ ДОБИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ 2014–2023 РОКІВ (словникові матеріали).....186

Савицька Катерина. СЛОВОТВОРЧІСТЬ ВАЛЕНТИНИ ЛЮЛІЧ ТА НАТАЛІЇ ДЕМЕДЮК ДОБИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ 2014-2023 РР. (ЛЕКСИКОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ).....204

РОЗДІЛ 4

МОВНА ОСВІТА Й КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ

Коваль Марина. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....210

Колеснікова Юлія. МОВНА ОСВІТА І КУЛЬТУРА МОВИ ЯК СКЛАДОВІ КУЛЬТУРНОЇ ДЕОКУПАЦІЇ ДОНБАСУ В КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ.....	215
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	221
ЗМІСТ.....	223

Наукове видання

ЛІНГВІСТИЧНІ СТУДІЇ МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ

Збірник наукових праць «Лінгвістичні студії молодих дослідників»

Випуск 13

Головний редактор *Волос Н. П.*

Заступники головного редактора *Адах Н. А., Гаврилюк Н. В., Ричагівська Ю. Є.*

Відповідальна за випуск *Волос Н. П.*

У дизайні обкладинки використано портрет професора К. Ф. Шульжука (автор – О. Г. Сорока)

Лінгвістичні студії молодих дослідників: Збірник наукових праць. Рівне : РДГУ. Вип. 13. 2023. 226 с.

Linguistic Studies of Young Researchers: A Collection of Scientific Works. Rivne : RSHU. Vol. 13. 2023. p.226.

The collection includes articles of students and masters, postgraduates, candidates and doctors of philological sciences. The works dealt with topical issues of the grammar of the modern Ukrainian language, lexicology, neology, linguocultural and comparative studies.

It is intended for teachers, postgraduates, students of philology, schoolchildren.

Адреса редколегії:

кафедра української мови імені професора К. Ф. Шульжука
Рівненського державного гуманітарного університету, вул. Пластова, 31, м. Рівне, 33000.